

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ЦИМБАЛІСТЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 347.963 (477)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА
ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ**

12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура»

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, професор **Каркач Павло Михайлович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри організації судових та правоохоронних органів.

Офіційні опоненти:

– доктор юридичних наук, професор **Руденко Микола Васильович**, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, професор кафедри кримінально-правових дисциплін;

– доктор юридичних наук, доцент **Іваницький Сергій Олександрович**, Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, професор кафедри організації правоохоронних та судових органів

Захист відбудеться 15 травня 2018 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.03 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано 12 квітня 2018 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. П. Матюхіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Загальний результат кримінального провадження залежить від своєчасного, обґрунтованого і процесуально правильного початку досудового розслідування. Основним гарантом додержання законів на цьому етапі є прокурор. Однак з прийняттям КПК України від 2012 р. початковий етап досудового розслідування був радикально реформований, що позначилось на реалізації прокурорської діяльності. Перед прокурором постали нові завдання щодо забезпечення законності початку досудового розслідування, захисту прав і свобод особи, взаємодії із органами досудового розслідування і оперативно-розшукової діяльності. Практика показує, що в середовищі прокурорсько-слідчих працівників відсутнє єдине розуміння процесуальних і організаційних правовідносин на початковому етапі досудового розслідування, що негативно позначається на ефективності кримінального провадження. У зв'язку із цим діяльність прокурора на початковому етапі досудового розслідування потребує концептуального переосмислення і надання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення її організаційних і тактико-методичних основ.

Проблеми забезпечення законності на початковому етапі досудового розслідування опинилися у полі уваги багатьох українських та зарубіжних вчених у галузі кримінального процесу та теорії прокурорської діяльності, зокрема: Ю. П. Аленіна, Ю. М. Грошевого, В. В. Долежана, В. С. Зеленецького, С. О. Іваницького, О. В. Капліної, П. М. Каркача, М. В. Косюти, А. В. Лапкіна, Л. М. Лобойка, В. Т. Маляренка, І. Є. Марочкіна, О. Р. Михайленка, М. А. Погорецького, І. В. Стативи, О. Г. Шило та ін. Із вказаних питань Г. П. Середою ще у 2000 р. було захищено кандидатську дисертацію на тему «Організаційно-правові аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів при прийманні, реєстрації, перевірці та вирішенні заяв і повідомлень про злочини» у межах спеціальності 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». Разом з тим, проблеми прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування відповідно до КПК України від 2012 р. досі не стали предметом самостійного дослідження.

У цій ситуації питання забезпечення прокурором законності на початковому етапі досудового розслідування потребують належного наукового аналізу, розробки пропозицій щодо удосконалення законодавства у цій сфері й розробки методичних рекомендацій для практичних працівників. Зазначене визначає теоретичну актуальність і практичне значення обраної теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тема роботи затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у

2013 р. (протокол № 7 від 15.03.2013), уточнена у 2015 р. (протокол № 5 від 25.12.2015).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних, правових і організаційно-методичних основ прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. На досягнення зазначеної мети спрямовані такі завдання:

- з'ясувати правову природу діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування;
- встановити предмет, об'єкти, суб'єктів та завдання прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування;
- охарактеризувати правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування з урахуванням міжнародних стандартів;
- сформулювати систему і види повноважень прокурора при здійсненні нагляду на початковому етапі досудового розслідування, особливості їх реалізації;
- розкрити тактику і методику здійснення прокурорського нагляду за законністю внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- охарактеризувати діяльність прокурора з організації і процесуального керівництва процесуальних дій на початковому етапі досудового розслідування;
- визначити роль прокурора у забезпеченні прав учасників кримінального провадження на початковому етапі досудового розслідування;
- внести науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення законодавчої регламентації та підвищення ефективності прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, що складаються у зв'язку із початком досудового розслідування.

Предметом дослідження є організаційно-правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування.

Методи дослідження. При проведенні дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Діалектичний метод наукового пізнання став методологічною основою дисертації, за його допомогою було з'ясовано сутність існуючих явищ і їх зв'язок з практикою прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування. Використання історичного методу дозволило простежити в історичному аспекті процеси, пов'язані з реформуванням початкового етапу досудового розслідування, і зміною ролі прокурора на цьому етапі (підрозділ 1.1 дисертації). Порівняльно-правовий метод використовувався при аналізі міжнародного досвіду діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування та її нормативного врегулювання. Метод функціонального аналізу дав змогу розглянути діяльність прокурора на початковому етапі досудового розслідування у зв'язку із системою конституційних функцій прокуратури. Метод правового моделювання використовувався, зокрема, при

конструюванні оптимальної моделі прокурорської перевірки додержання законів щодо приймання, обліку і реєстрації заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення (підрозділ 2.2 дисертації). Соціологічні методи (анкетування, опитування тощо) застосовувалися при вивченні прокурорської практики щодо здійснення нагляду на початковому етапі досудового розслідування та ставлення практичних працівників прокуратури до запропонованих дисертантом пропозицій щодо його удосконалення. Статистичний метод вживався при обробці результатів анкетування прокурорів, узагальненні вивчених доповідних записок, матеріалів кримінальних проваджень, а також інших матеріалів прокурорської та судової практики.

Нормативну основу дослідження становлять положення Конституції України, КПК України, ЗУ «Про прокуратуру», «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін., відомчих актів прокуратури, ОВС, СБУ та ін. Було досліджено міжнародні стандарти прокурорської діяльності, закріплені у Керівних принципах ООН, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування від 1990 р.; Рекомендації КМРЄ R (2000) 19 про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя від 2000 р. та інших міжнародних документах.

Теоретичною основою дослідження є роботи фахівців з питань прокурорського нагляду, кримінального процесу, кримінального, конституційного та міжнародного права та інших юридичних наук.

Емпіричну базу дослідження становлять: 1) аналітичні та статистичні дані Генеральної прокуратури України та прокуратур обласного рівня стосовно участі прокурорів у кримінальному провадженні за 2013-2016 рр.; 2) статистика органів прокуратури щодо кримінальних правопорушень за 2013-2016 рр.; 3) результати анкетування 161 прокурора-процесуального керівника досудового розслідування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній юридичній науці кваліфікаційною працею, у якій проводиться комплексне теоретичне дослідження організаційних і правових основ прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування в умовах дії КПК України від 2012 р.

Вперше:

- визначено правову природу діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування як зумовленої отриманням інформації про вчинене кримінальне правопорушення у будь-який встановлений законом спосіб, самостійної предметної ділянки (напрямку) в межах конституційної функції прокуратури з організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку, що здійснюється задля забезпечення належних процесуальних і організаційних умов для початку досудового розслідування;

- окреслено хронологічні межі прокурорського нагляду на початковому етапі досудового розслідування, особливістю яких є те, що нижня межа нагляду передує формальному початку досудового розслідування (внесенню відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР), а верхня межа зумовлена повідомленням особі про підозру, зупиненням або закриттям кримінального провадження;

- встановлено предмет прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування, який складають такі умови, взяті в єдності і взаємозв'язку: 1) повнота прийняття та реєстрації заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення; 2) правильність їх реєстрації; 3) обґрунтованість початку досудового розслідування; 4) своєчасність його початку; 5) додержання правил щодо підслідності; 6) формування механізму досудового розслідування; 7) допустимість проведення першочергових слідчих (розшукових) дій; 8) забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження;

- аргументовано взаємозв'язок прокурорського нагляду на початковому етапі досудового розслідування із дією засади публічності, який передбачає, що прокурор є суб'єктом, покликаним забезпечити реалізацію цієї засади, вживаючи в межах своєї компетенції заходів до початку досудового розслідування, встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила;

- доведено, що особливості прокурорського нагляду за законністю внесення даних до ЄРДР визначається існуванням в органах досудового розслідування дворівневої системи обліку і реєстрації відповідних даних: відомчої і міжвідомчої. Відповідно, прокурор перевіряє відповідність між надходженням заяв і повідомлень до певного органу досудового розслідування і їх внесенням до ЄРДР на двох рівнях, а саме: а) між тими заявами і повідомленнями, які надходять до відповідного органу, і системою внутрішньовідомчого обліку; б) відомчим і міжвідомчим рівнями обліку.

Удосконалено:

- формулювання загальних, спеціальних та окремих завдань прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування. Обґрунтовано, що сутність розглядуваного нагляду відображають і дають змогу визначити його ефективність окремі завдання, якими визначено забезпечення: (1) своєчасності початку досудового розслідування; (2) виконання уповноваженими органами і їх посадовими особами покладених на них обов'язків на початковому етапі досудового розслідування; (3) додержання прав і законних інтересів особи на цьому етапі;

- теоретичну модель системи міжнародних стандартів діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування, до яких віднесено: (1) порушення кримінального провадження безпосередньо прокурором або з його відома; (2) здійснення прокурором нагляду за законністю порушення кримінального провадження у тих випадках, коли таке рішення приймається іншим

органом; (3) наявність у прокурора дискреційних функцій щодо продовження або припинення кримінального провадження за відповідних підстав; (4) забезпечення прокурором прав учасників кримінального провадження – підозрюваного та потерпілого – на початковому етапі кримінального провадження; (5) зобов'язання встановлювати обґрунтованість порушення і продовження кримінального провадження, а також припинити такі дії у разі відсутності відповідних доказів; (6) необхідність вжиття прокурором заходів до швидкого і повного проведення розслідування;

- класифікацію перевірок прокурором додержання законів на початковому етапі досудового розслідування, які запропоновано поділяти на: (1) періодичні (чергові) щомісячні перевірки додержання вимог закону при прийманні, реєстрації, розгляді та вирішенні в органах досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасності внесення щодо них відомостей до ЄРДР; (2) поточні перевірки додержання законності на початковому етапі досудового розслідування в межах здійснення процесуального керівництва ним; (3) перевірки за скаргами учасників кримінального провадження на порушення з боку слідчого, допущені на початковому етапі досудового розслідування;

- положення щодо здійснення прокурором організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням на початковому його етапі. Доведено, що ця діяльність реалізується у двох напрямках: по-перше, контроль за тим, щоб процесуальні дії не здійснювалися до початку досудового розслідування, і, по-друге, вжиття заходів до оперативного здійснення на початковому етапі всіх необхідних дій для подальшого ефективного кримінального провадження.

Набули подальшого розвитку:

- рекомендації щодо тактики і методики прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування, зокрема щодо порядку проведення прокурорських перевірок додержання вимог закону при прийманні, реєстрації, розгляді та вирішенні в органах досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, внесення щодо них відомостей до ЄРДР, підготовки і внесення актів реагування щодо виявлених на цьому етапі порушень закону тощо;

- погляди на систему і класифікацію повноважень прокурора на початковому етапі досудового розслідування, яку запропоновано поділити на дві групи: (1) ті, що реалізуються виключно на початковому етапі досудового розслідування (пункти 1 та 3 ч. 2 ст. 36, ч. 4 ст. 214, ч. 5 ст. 216, ч. 2 ст. 218, ч. 3 ст. 218, ч. 5 ст. 218 КПК України), та (2) ті, що можуть реалізуватися як на початковому, так і на інших етапах досудового розслідування (пункти 2, 4-10 ч. 2 ст. 36, ч. 5 ст. 36, ч. 5 ст. 217, ч. 6 ст. 218, ч. 1 ст. 222 КПК України);

- пропозиції щодо удосконалення нормативного врегулювання прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування на рівні ЗУ «Про прокуратуру», КПК України, відомчих актів прокуратури, поліції та інших правоохоронних органів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації

висновки та пропозиції можуть бути використані: 1) у науково-дослідницькій сфері – при проведенні подальших теоретичних розробок у сфері діяльності прокурора на стадії досудового розслідування; 2) у правотворчій сфері – для розробки нових і вдосконалення існуючих положень КПК України, ЗУ «Про прокуратуру», відомчих актів органів прокуратури та інших правоохоронних органів (Акт впровадження Комітету ВР України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності № 04-20/12-78 від 24.01.2014 та Лист Комітету ВР України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності № 04-18/11-880 від 15.06.2017); 3) у навчальній та навчально-методичній сфері – при викладанні навчальних дисциплін: «Основи прокурорської діяльності», «Кримінальний процес», «Організація діяльності прокуратури», «Прокурор у кримінальному провадженні», а також для вдосконалення навчальних програм, при підготовці підручників і навчально-методичних посібників із зазначених дисциплін; 4) у правовиховній сфері – для підвищення рівня правової обізнаності прокурорів, слідчих, адвокатів, суддів, а також пересічних громадян.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення, викладені у дисертації, розглядалися і обговорювалися на засіданнях кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Основні результати, висновки і пропозиції дослідження доповідалися автором на таких науково-практичних заходах: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення» (м. Харків, 05.04.13), I Всеукраїнській науковій конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 15.04.13), Круглому столі в рамках VII Всеукраїнського фестивалю науки «Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні» (м. Харків, 25.04.13), VIII, X та XII Міжнародних конференціях молодих вчених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 26.04.13, 25.04.15, 22.04.16), Міжнародних науково-практичних конференціях, присвячених пам'яті проф. І. Є. Марочкіна «Актуальні проблеми судового права» (м. Харків, 30.10.15, 20.04.17), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми реформування прокуратури» (м. Харків, 15.04.16), VIII Науковому круглому столі молодих вчених, аспірантів та магістрів (м. Харків, 16.12.16).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук України та у зарубіжному виданні, а також тезах дев'яти наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації складається зі вступу, 3-х розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 250 сторінок, з яких 196 сторінок основного тексту, список використаних джерел з 387 найменувань займає 41 сторінку, додатки 13 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі з'ясовано актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, мета й завдання дослідження, а виходячи з них – його об'єкт і предмет, охарактеризовано методологічну, теоретичну і емпіричну бази, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Сутність прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування» складається з трьох підрозділів і присвячений визначенню правової природи і концептуальних засад діяльності прокурора на початковому етапі кримінального провадження.

У підрозділі 1.1 *«Природа діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування»* проведено аналіз прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування з точки зору його соціального призначення й місця у структурі діяльності прокурора у кримінальному провадженні.

На основі порівняльного аналізу КПК України від 1960 р. та від 2012 р. визначено концептуальні зміни початкового етапу досудового розслідування, що позначилися на особливостях прокурорського нагляду на даному етапі, а саме: (1) відмова від стадії порушення кримінальної справи, у зв'язку із чим початок досудового розслідування може розглядатися лише як окремий етап у загальній його структурі; (2) автоматичний характер початку досудового розслідування, коли прийняття відповідного рішення про його початок не залежить від дискреції (розсуду) правозастосовця; (3) скорочення строку на прийняття рішення про початок досудового розслідування до однієї доби; (4) відмова від оформлення рішення про початок досудового розслідування у вигляді постанови; (5) відмова від попередньої (дослідчої) перевірки заяви, повідомлення про вчинений злочин; (6) скасування стадії дізнання.

У підрозділі 1.2 *«Предмет і завдання прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування»* розглянуто предмет, об'єкти, суб'єктів і завдання прокурорського нагляду за законністю початкового етапу кримінального провадження, які дозволяють відмежувати його від інших предметних ділянок у структурі прокурорської діяльності у досудовому розслідуванні.

Аргументовано необхідність врахування особливостей здійснення вказаного нагляду при розподілі службових обов'язків у місцевих прокуратурах, задля чого пропонується визначити відповідними наказами керівників органів прокуратури працівників, відповідальних за забезпечення законності при прийманні, обліку і реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасності внесення їх до Єдиного реєстру досудових розслідувань, зокрема шляхом проведення регулярних перевірок цих питань в органах досудового розслідування.

У підрозділі 1.3 *«Правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів на*

початковому етапі досудового розслідування» досліджено джерела правового регулювання розглядуваного прокурорського нагляду, а також стан його організаційно-методичного забезпечення.

Проведено класифікацію правових основ прокурорського нагляду за законністю початку досудового розслідування за їх юридичною силою, проаналізовано нормативну регламентацію нагляду на рівні Конституції України, ЗУ «Про прокуратуру», КПК України та інших законодавчих актів, відомчих актів прокуратури та органів досудового розслідування, а також систему міжнародних стандартів у цій сфері, виявлено прогалини й колізії правового регулювання та сформульовано пропозиції щодо їх усунення. Зроблено висновок, що основною проблемою правового регулювання є відсутність законодавчої регламентації наглядових повноважень прокурора до формального початку досудового розслідування .

Розділ 2 «Повноваження прокурора при здійсненні нагляду на початковому етапі досудового розслідування» складається з двох підрозділів і присвячений проблемам визначення повноважень прокурора по виявленню й усуненню порушень закону на досліджуваному етапі.

У підрозділі 2.1 «Система, види і специфіка реалізації повноважень прокурора при здійсненні нагляду на початковому етапі досудового розслідування» розглянуто основні наукові підходи до визначення поняття й системи повноважень прокурора на початковому етапі досудового розслідування. Додатково доведено обґрунтованість позиції, в межах якої повноваження прокурора розглядаються як його юридичні обов'язки. Аргументовано, що дієвості на початковому етапі досудового розслідування їм надає, з одного боку, владно-розпорядчий (імперативний) характер відносно об'єктів нагляду, а з іншого боку – оперативність і комплексність використання наданих прокуророві правових засобів для своєчасного виявлення і усунення порушень закону, притягнення до відповідальності винних у їх вчиненні осіб.

Сформульовано науково обґрунтовану класифікацію повноважень прокурора на початковому етапі досудового розслідування, охарактеризовано основні види цих повноважень.

У підрозділі 2.2 «Шляхи виявлення порушень закону на початковому етапі досудового розслідування та засоби прокурорського реагування на них» розкрито особливості основних правових засобів, які використовує прокурор для виявлення та усунення порушень закону на початковому етапі досудового розслідування. Охарактеризовано поняття, різновиди та особливості прокурорських перевірок як основних засобів виявлення порушень закону на початковому етапі досудового розслідування. Детально розглянуто порядок проведення прокурорської перевірки додержання вимог закону при прийманні, реєстрації, розгляді та вирішенні в органах досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасності внесення щодо них відомостей до ЄРДР.

Проаналізовано правові засоби реагування прокурора на виявлені на початковому етапі

досудового розслідування порушення законів, якими виступають постанови та вказівки прокурора. Окрему увагу приділено проблемі ініціювання прокурорами притягнення службових осіб органів досудового розслідування до відповідальності за ці порушення, пов'язані із відсутністю законодавчої регламентації відповідних правових засобів.

Розділ 3 «Організаційно-методичні засади прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню тактики і методики прокурорського нагляду на пріоритетних напрямках забезпечення законності початкового етапу досудового розслідування.

У підрозділі 3.1 *«Нагляд прокурора за законністю прийняття, обліку, реєстрації і внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальні правопорушення»* проаналізовано методику перевірки прокурором законності прийняття, обліку і реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення в органах досудового розслідування, а також внесення відомостей про них до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Доведено, що при здійсненні вказаного нагляду прокурор має перевірити відповідність відомчого і міжвідомчого рівнів обліку і реєстрації інформації про кримінальні правопорушення.

Проаналізовано нагляд прокурора за законністю й обґрунтованістю початку досудового розслідування за допомогою понять приводів і підстави порушення кримінального провадження в сучасних умовах. Запропоновано деталізувати приводи для початку досудового розслідування, а також передбачити можливість відмови у внесенні до ЄРДР необґрунтованих відомостей про кримінальні правопорушення.

У підрозділі 3.2 *«Особливості здійснення прокурором процесуального керівництва і організації процесуальних дій на початковому етапі досудового розслідування»* розглядаються проблеми забезпечення прокурором недопустимості здійснення процесуальних дій до початку досудового розслідування. Окрема увага приділяється виняткам із цього правила, передусім прокурорському нагляду за проведенням огляду місця події до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, а також ситуаціям виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, коли внести дані про нього до ЄРДР не є можливим.

Досліджено тактику і методику процесуального керівництва прокурором слідчими діями на початковому етапі досудового розслідування. Аргументована необхідність вжиття прокурором заходів до оперативного початку розслідування шляхом своєчасного призначення слідчого, координації дій слідчих і оперативних підрозділів, проведення невідкладних процесуальних дій з урахуванням напрацювань криміналістичної методики розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень.

У підрозділі 3.3 *«Забезпечення прокурором прав і законних інтересів учасників кримінального*

провадження на початковому етапі досудового розслідування» досліджується правозахисна діяльність прокурора на початковому етапі досудового розслідування.

Обґрунтовано, що захист прокурором прав підозрюваного на цьому етапі фактично означає забезпечення прав затриманої особи, з огляду на що прокурор повинен перевіряти наявність підстав для затримання, додержання порядку і строків затримання, забезпечення права затриманого на захист.

Тактика і методика захисту прокурором прав потерпілого передбачає сприяння у набутті ним відповідного процесуального статусу, забезпечення права потерпілого бути повідомленим про свої права та обов'язки, участь у забезпеченні права потерпілого і свідка на безпеку тощо.

Доведено, що забезпечення прав заявника здійснюється прокурором у тому разі, коли той виступає самостійним учасником кримінального провадження. Детальна увага приділяється участі прокурора у реалізації права заявника на оскарження бездіяльності слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного у роботі теоретичного узагальнення формулюється вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних, правових і організаційно-методичних основ прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування, таким чином:

1. Прокурорський нагляд є основним засобом забезпечення законності на початковому етапі досудового розслідування. Йому притаманні власні предмет, об'єкти, завдання, суб'єкти та специфічні методи і засоби здійснення, зумовлені особливим порядком правовідносин, що складаються на початку досудового розслідування. Це дозволяє розглядати діяльність прокурора на даному етапі як відносно відокремлений напрям в межах конституційної функції прокуратури з організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

Особливістю розглядуваного прокурорського нагляду є його хронологічні межі, оскільки наглядова діяльність прокурора на цьому етапі передує початку досудового розслідування і пов'язана із отриманням інформації про вчинене кримінальне правопорушення у будь-який встановлений законом спосіб. Таким чином, вона передує внесенню відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР задля забезпечення належних процесуальних і організаційних умов для початку досудового розслідування. Граничною її межею можна вважати повідомлення особі про підозру, з моменту якого відлічуються строки досудового розслідування.

3. Предмет прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування з фактичного боку визначається критеріями або умовами, наявності або

відсутність яких зумовлює оцінку прокурором стану законності у відповідній сфері. Об'єктами прокурорського нагляду є органи досудового розслідування та оперативні підрозділи, їх службові особи, передусім слідчий та керівник органу досудового розслідування, а також інші органи і посадові особи, уповноважені законом на здійснення певних дій, що стосуються початку досудового розслідування. Конкретний перелік та найменування цих об'єктів розрізняється залежно від органу досудового розслідування, робота якого перевіряється. Найбільш широким він є в ОВС, які з огляду на обсяг здійснюваної роботи із прийняття, обліку та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення варто визначити як основний об'єкт прокурорського нагляду в досліджуваній сфері. Перелік осіб, уповноважених на вчинення тих чи інших дій на початковому етапі досудового розслідування, потребує законодавчої конкретизації.

Суб'єктом прокурорського нагляду є прокурор, визначений керівником органу прокуратури як процесуальний керівник відповідного досудового розслідування, а також прокурор, на якого покладено обов'язок зі здійснення нагляду за законністю приймання та реєстрації заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, внесення інформації щодо них до ЄРДР. Оскільки процесуальний керівник призначається вже після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, необхідно передбачити здійснення перевірок виконання вимог закону при прийманні та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення як окремий напрям розподілу службових обов'язків, що покладається безпосередньо на одного із заступників керівника органу прокуратури, або на уповноваженого прокурора, який має високі професійні якості та досвід роботи на напрямі процесуального керівництва не менше 3 років.

Окремими завданнями прокурорського нагляду на початковому етапі досудового розслідування, які відображають його сутність і дають змогу визначити ефективність, є забезпечення: (1) своєчасності початку досудового розслідування; (2) виконання уповноваженими органами і їх посадовими особами покладених на них обов'язків на початковому етапі досудового розслідування; (3) додержання прав і законних інтересів особи на початковому етапі досудового розслідування.

4. Правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування складають положення Конституції України, міжнародних договорів, законів України, а також підзаконних і відомчих актів, які регламентують правовідносини, що складаються у зв'язку із початком досудового розслідування, та здійсненням прокурорського нагляду за його законністю. Значну роль у врегулюванні цих питань відіграють відомчі акти прокуратури та органів досудового розслідування, що зумовлює необхідність включити їх до правових основ досліджуваного нагляду.

Національна модель прокурорського нагляду за законністю на початковому етапі досудового розслідування повинна будуватися на основі міжнародних стандартів, до яких можна віднести такі:

(1) можливість порушення кримінального провадження безпосередньо прокурором або з його відома; (2) здійснення прокурором нагляду за законністю порушення кримінального провадження у тих випадках, коли таке рішення приймається не ним, а іншим органом; (3) наявність у прокурора дискреційних функцій щодо продовження або припинення кримінального провадження за відповідних підстав; (4) забезпечення прокурором прав учасників кримінального провадження – підозрюваного та потерпілого – на початковому етапі кримінального провадження; (5) зобов'язання встановлювати обґрунтованість порушення і продовження кримінального провадження, а також припинити такі дії за відсутності доказів; (6) вжиття прокурором заходів до швидкого і повного проведення розслідування, в т. ч. шляхом визначення підслідності та взаємодії із органами розслідування. В цілому вітчизняне законодавство гармонізоване з цими положеннями, проте практика їх застосування залишається проблемною.

Важливе значення у забезпеченні ефективності прокурорсько-наглядової практики у досліджуваній сфері відіграє методичне забезпечення, яке складають відповідні методичні рекомендації, інформаційні листи, інші матеріали Генеральної прокуратури України та регіональних прокуратур. Існує потреба в удосконаленні методичних рекомендацій, присвячених питанням реалізації прокурорської діяльності на початковому етапі досудового розслідування, проведенню відповідних наглядових перевірок, підготовці і направленні до місцевих прокуратур листів про позитивний досвід роботи на цьому напрямі, а також систематичному проведенні навчальних занять та інших форм підвищення кваліфікації прокурорів, які здійснюють нагляд за законністю на початковому етапі досудового розслідування.

5. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням закону на початковому етапі досудового розслідування – це передбачені нормами кримінального процесуального законодавства юридичні обов'язки, здійснюючи які за наявності передбачених законом підстав прокурор справляє владно-розпорядчий вплив на органи досудового розслідування з метою додержання належного процесуального порядку початку кримінального провадження, а також прав й законних інтересів його учасників. Вони мають всі загальні характерні риси повноважень прокурора у кримінальному провадженні, однак характеризуються деякими обмеженнями в обсязі правових засобів, які можуть використовуватися прокурором, зумовлені специфікою початкового етапу досудового розслідування.

Суттєвою проблемою є те, що до моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР прокурорсько-наглядова діяльність на законодавчому рівні ніяк не регламентується, тому реалізація прокурором повноважень щодо перевірки законності приймання, обліку та реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, внесення їх до ЄРДР формально відбувається поза законом і її результати можуть бути поставлені під сумнів. З огляду на це необхідно передбачити на рівні КПК та/або ЗУ «Про прокуратуру» повноваження прокурора

щодо проведення щомісячних перевірок додержання закону щодо приймання, реєстрації, розгляду й вирішення заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та можливості реалізації інших дій до моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Систему повноважень прокурора на початковому етапі досудового розслідування та правові засоби, які їм кореспондують, можна поділити на такі групи: (1) залежно від урахування специфіки початкового етапу досудового розслідування: а) ті, що реалізуються виключно на початковому етапі досудового розслідування (пункти 1 та 3 ч. 2 ст. 36, ч. 4 ст. 214, ч. 5 ст. 216, ч. 2 ст. 218, ч. 3 ст. 218, ч. 5 ст. 218 КПК), та б) ті, що можуть реалізуватися як на початковому, так і на інших етапах досудового розслідування (пункти 2, 4-10 ч. 2 ст. 36, ч. 5 ст. 36, ч. 5 ст. 217, ч. 6 ст. 218, ч. 1 ст. 222 КПК) та (2) залежно від спрямованості – спрямовані на: а) виявлення порушень закону та б) усунення порушень закону.

6. Основним засобом виявлення порушень закону на початковому етапі досудового розслідування є прокурорська перевірка. Специфікою початкового етапу досудового розслідування зумовлені такі різновиди перевірок: (1) періодичні (чергові) щомісячні перевірки додержання вимог закону при прийманні, реєстрації, розгляді та вирішенні в органах досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасності внесення щодо них відомостей до ЄРДР; (2) поточні перевірки додержання законності на початковому етапі досудового розслідування в межах здійснення процесуального керівництва ним; (3) перевірки за скаргами учасників кримінального провадження про порушення з боку слідчого.

Основними засобами усунення порушень законів (актами прокурорського реагування) на початковому етапі досудового розслідування виступають постанови та вказівки прокурора. Їх застосування залежить від конкретних питань, що виникають перед прокурором при здійсненні нагляду. В той же час, закон не надає прокуророві дієвих правових засобів щодо ініціювання притягнення службових осіб органів досудового розслідування до відповідальності (в т.ч. і дисциплінарної) за допущені на початковому етапі досудового розслідування порушення закону.

7. Перевіряючи додержання законів у сфері внесення даних до ЄРДР прокурор має перевірити законність кожної зі складових цього процесу, якими є: прийняття заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення; їх облік і реєстрація; внесення до ЄРДР. На кожному з цих етапів прокурор має з'ясувати додержання вимог повноти, безперервності і оперативності, належного суб'єкта вчинення відповідних дій. Особливості цього напряму прокурорського нагляду визначаються тим, що в органах досудового розслідування існує подвійна, або дворівнева, система обліку і реєстрації відповідних даних: відомча і міжвідомча. Тому прокурор має встановлювати відповідність між надходженням заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення і їх внесенням до ЄРДР на двох рівнях, а саме: а) між тими заявами і повідомленнями, які надходять до відповідного органу, і системою внутрішньовідомчого обліку; б) відомчим і міжвідомчим рівнями обліку.

8. Обґрунтованість початку досудового розслідування (внесення даних про кримінальне правопорушення до ЄРДР) складає наявність підстави і приводу для цього, які співвідносяться як достатні дані, що вказують на наявність ознак складу кримінального правопорушення у певній події, та джерела, що їх містять. Перевірка прокурором обґрунтованості початку досудового розслідування спрямована як на виявлення прихованих від реєстрації кримінальних правопорушень, так і виявлення кримінальних проваджень, розпочатих без достатніх приводів і підстав.

Практика застосування КПК показує, що проблема ухилення від обліку кримінальних правопорушень відійшла на другий план порівняно із кількістю безпідставно розпочатих кримінальних проваджень, які в подальшому підлягають закриттю. Для її розв'язання уявляється доцільним: 1) передбачити у ст. 214 КПК перелік приводів, а також конкретизувати підставу до початку досудового розслідування; 2) запровадити інститут кримінальних проступків, покликаний розвантажити діяльність слідчих і прокурора щодо розслідування злочинів невеликої тяжкості; 3) передбачити можливість прийняття рішення про відмову у початку досудового розслідування в разі відсутності підстави для цього. Таке рішення може прийматися лише в разі очевидної відсутності ознак кримінального правопорушення і оформлюватися постановою, яка може бути предметом оскарження з боку заявника (потерпілого) до слідчого судді.

9. Здійснення прокурором організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням на початковому його етапі реалізується у двох напрямках. Першим із них є контроль за недопущенням здійснення розслідування до внесення відомостей до ЄРДР або без такого внесення, який передбачає як нагляд за тим, щоб процесуальні дії не здійснювалися до початку досудового розслідування, так і перевірку додержання закону при застосуванні винятків із цього правила, до яких належать проведення ОМП та початок досудового розслідування у разі, коли внести дані про нього до ЄРДР не є можливим. Іншим напрямом діяльності прокурора є вжиття заходів до оперативного початку досудового розслідування, здійснення на початковому його етапі всіх необхідних дій для подальшого ефективного ведення кримінального провадження. Оскільки початок досудового розслідування, призначення слідчого і прокурора-процесуального керівника у кримінальному провадженні є взаємозалежними, варто максимально синхронізувати їх у часі.

10. Важливим відносно самостійним напрямом прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування є забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження: підозрюваного та потерпілого, а також заявника, якщо він не виступає потерпілим. Прокурор повинен перевірити своєчасність і обґрунтованість надання вказаним особам відповідного процесуального статусу, а також додержання органами досудового розслідування та іншими уповноваженими особами прав вказаних суб'єктів, насамперед, щодо роз'яснення їх прав та обов'язків, та забезпечення їх реалізації на початковому етапі досудового розслідування.

Забезпечення прав підозрюваного, яке займає пріоритетне місце у структурі правозахисної діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування, стосується передусім забезпечення прав особи, затриманої за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, оскільки інші підстави набуття статусу підозрюваного виходять за межі розглядуваного етапу. Підвищенню ефективності прокурорського нагляду у цій сфері слугуватиме конкретизація у КПК кореляції моменту затримання із початком досудового розслідування, і передбачення можливості проведення затримання до або одночасно із внесенням відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. В аспекті забезпечення прав потерпілого прокурор повинен встановити наявність об'єктивних та суб'єктивних передумов набуття особою статусу потерпілого, а в разі встановлення обґрунтованості відповідного рішення – винести постанову про відмову у визнанні особи потерпілим. Факультативним суб'єктом, чий права на початковому етапі досудового розслідування має захищати прокурор, виступає заявник.

11. З метою удосконалення правової регламентації прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування пропонується:

1) внести до Конституції України в якості окремої статті положення, згідно з яким держава гарантує ініціювання і проведення за кожним фактом вчинення кримінального правопорушення кримінального провадження, захист і поновлення порушених кримінальними правопорушеннями прав потерпілих від них осіб у порядку, встановленому законом;

2) передбачити у ч. 2 ст. 36 КПК пункт 1-2 такого змісту: «перевіряти виконання вимог закону при прийманні, реєстрації, розгляді та вирішенні в органах досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, з цією метою не рідше одного разу на місяць проводити в органах досудового розслідування перевірки, витребувати дані з органів державної влади та органів місцевого самоврядування»;

3) у ст. ст. 37 та 214 КПК закріпити, що призначення процесуального керівника має бути невідкладним і відбуватися не пізніше 24 годин з моменту надходження повідомлення слідчого про початок досудового розслідування, а в разі, коли досудове розслідування розпочинається прокурором – моменту внесення даних про кримінальне правопорушення до ЄРДР;

4) доповнити положення п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК, виклавши його у такій редакції: «починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою - визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих»;

5) доповнити ч. 1 ст. 9 ЗУ «Про прокуратуру» пунктом 7-1 такого змісту: «за погодженням з керівниками органів досудового розслідування затверджує Положення про порядок ведення ЄРДР та забезпечує його ведення органами досудового розслідування»;

б) передбачити у ч. 2 ст. 55 КПК, що права і обов'язки потерпілого виникають у особи з моменту початку досудового розслідування відповідно до ст. 214 КПК, або з моменту подання заяви про залучення її до провадження як потерпілого;

7) у ст. 217 КПК передбачити, що при встановленні факту здійснення досудового розслідування стосовно аналогічних правопорушень (дублікатів), заяви і повідомлення про які надійшли з різних джерел, прокурор, керівник прокуратури об'єднує такі матеріали в одне провадження;

8) закріпити у ч. 3 ст. 214 КПК вказівку на можливість проведення у невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР не лише огляду місця події, а й речей і документів, трупа, огляду житла у випадках, коли це не потребує отримання дозволу слідчого судді, а також можливість призначення судово-медичної експертизи за наслідками огляду трупа.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Цимбалістенко О. Правова природа діяльності прокурора на початковому етапі досудового розслідування. *Вісник прокуратури*. 2013. № 6. С. 69-75.

2. Цимбалістенко О. Проблеми прокурорського нагляду за законністю затримання особи на початковому етапі досудового розслідування. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України*. 2014. № 1. С. 52-57.

3. Цымбалистенко А. Обеспечение прокурором прав и законных интересов участников уголовного производства на начальном этапе досудебного расследования. *Leges si Viae*. 2014. № 12/2. С. 133-137.

4. Цимбалістенко О. О. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. № 35. С. 153-156.

5. Цимбалістенко О. О. Прокурорська перевірка додержання закону під час прийняття органами досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення. *Право і суспільство*. 2016. № 1. Ч. 2. С. 180-185.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Цимбалістенко О. О. Окремі аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. *Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи удосконалення* : мат. наук.-практ. конф., м. Харків, 5 квіт. 2013 р. Харків: ХНУВС, 2013. С. 104-109.

7. Цимбалістенко О. О. Деякі аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів на

початковому етапі кримінального провадження. Матеріали *I Всеукраїнської наукової конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції»*. Харків: «Точка», 2013. С. 41-42.

8. Цимбалістенко О. О. Забезпечення прав потерпілого на початковому етапі кримінального провадження. *Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні* : матеріали «круглого столу», 25 квіт. 2013 р. / редкол.: В. І. Борисов (голов. ред.), Б. М. Головкін та ін. Харків: Право, 2013. С. 315-317.

9. Цимбалістенко О. О. Деякі аспекти організаційного забезпечення ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань на початковому етапі його функціонування. *Від громадянського суспільства – до правової держави: Тези VIII Міжн. наук. Internet-конференції студентів та молодих вчених*. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. С. 552-553.

10. Цимбалістенко О. О. Предмет прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. *Актуальні проблеми судового права* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / редкол. Л. М. Москвич (голова) та ін. Харків: Право, 2015. С. 148-151.

11. Цимбалістенко О. О. Система повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. *Проблеми реформування прокуратури* : мат. всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич та ін. Т. 1. Харків: Право, 2016. С. 201-204.

12. Цимбалістенко О. О. Акти прокурорського реагування на порушення закону на початковому етапі досудового розслідування. *Від громадянського суспільства – до правової держави: XII міжнар. наук. конф. мол. вчених та студентів, 22 квітня 2016 р., м. Харків: Зб. тез доп.* Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. С. 433-435.

13. Цимбалістенко О. О. Прокурорський нагляд за проведенням огляду місця події до початку досудового розслідування. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави: VIII Наук. кругл. стіл мол. вчених, асп. та маг., 16 грудня 2016 р., м. Харків: Зб. тез доп.* Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. С.439-442.

14. Цимбалістенко О. О. Типові порушення закону на початковому етапі досудового розслідування у світлі судової практики. *Актуальні проблеми судового права: мат. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкіна (Харків, 20 квіт. 2017 р.)* : у 2 т. / редкол. Л. М. Москвич (голова) та ін. Т. 1. Харків: Право, 2017. С. 246-248.

АНОТАЦІЯ

Цимбалістенко О. О. Організаційно-правові основи прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2018.

У роботі досліджуються теоретичні, правові й організаційні основи прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. Визначається роль прокурора на цьому етапі. Аналізуються зміни у цьому напрямі діяльності прокурорів в контексті реформування початкового етапу досудового розслідування.

Детально розглядається система і види повноважень прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування. Аналізуються особливості їх здійснення відносно окремих аспектів забезпечення законності на початку досудового розслідування.

Формуються науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення правової регламентації прокурорського нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування, а також підвищення ефективності його реалізації.

Ключові слова: прокурор, кримінальне провадження, початковий етап досудового розслідування, заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення, Єдиний реєстр досудових розслідувань.

АННОТАЦІЯ

Цымбалістенко А. А. Организационно-правовые основы прокурорского надзора за соблюдением законов на начальном этапе досудебного расследования. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10 «Судоустройство; прокуратура и адвокатура». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2018.

В работе исследуются теоретические, правовые и организационные начала прокурорского надзора за соблюдением законов на начальном этапе досудебного расследования. Прокурорский надзор определяется как основное средство обеспечения законности на данном этапе, которому присущи специальные предмет, объекты, субъекты, способы осуществления.

Анализируется влияние радикального реформирования начального этапа досудебного расследования, имевшего место в связи с принятием Уголовного процессуального кодекса Украины от 2012 г., на теорию и практику прокурорского надзора за соблюдением законов на данном этапе.

Формулируются особенности данного прокурорского надзора, заключающиеся в осуществлении прокурорской деятельности до формального начала досудебного расследования, посредством которой прокурор обеспечивает надлежащие процессуальные и организационные

условия для начала досудебного расследования.

Детально рассматриваются система и виды полномочий прокурора при осуществлении надзора за соблюдением законов на начальном этапе досудебного расследования. Характеризуются их признаки и нормативная регламентация. Вносятся предложения по законодательному регулированию прокурорско-надзорной деятельности до момента внесения сведений об уголовном правонарушении в Единый реестр досудебных расследований.

Исследуются особенности прокурорских проверок как основных средств выявления нарушений на начальном этапе досудебного расследования. Рассматриваются постановления и указания прокурора как средства устранения нарушений закона на данном этапе расследования.

Анализируется тактика и методика обеспечения прокурором законности относительно отдельных вопросов начала досудебного расследования: при приеме, учете и регистрации заявлений и сообщений об уголовных правонарушениях; осуществлении процессуальных действий на начальном этапе досудебного расследования; обеспечении прав и законных интересов участников уголовного производства на данном этапе.

На основании проведенного исследования формулируются предложения по усовершенствованию правовой регламентации надзора прокурора за соблюдением законов на начальном этапе досудебного расследования, также по повышению эффективности его реализации.

Ключевые слова: прокурор, уголовное производство, начальный этап досудебного расследования, заявления и сообщения об уголовных правонарушениях, Единый реестр досудебных расследований.

ANNOTATION

Tsybalistenko A. A. Organizational and legal bases of public prosecutor's supervision of observance of laws at the initial stage of pre-judicial investigation. – Qualification thesis as a manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of a candidate of juridical sciences in speciality 12.00.10 «Juridiciary; prosecutor`s office and advocacy». – National legal university named after Yaroslav the Wise, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2018.

In work the theoretical, legal and organizational beginnings of public prosecutor's supervision of observance of laws at the initial stage of pre-judicial investigation are investigated. Are defined a role of the prosecutor at this stage. Changes in this activity of prosecutors in a context of reforming of the initial stage of pre-judicial investigation are analyzed.

The system and types of powers of the prosecutor are in details considered at implementation of supervision of observance of laws at the initial stage of pre-judicial investigation. Features of their implementation of rather single questions of law enforcement at the beginning of pre-judicial investigation are

analyzed.

Scientifically reasonable offers on improvement of a legal regulation of public prosecutor's supervision of observance of laws at the initial stage of pre-judicial investigation, also on increase of efficiency of its realization are formulated.

Key words: prosecutor, criminal proceedings, initial stage of pre-judicial investigation, statement and message on criminal offenses, Uniform register of pre-judicial investigations.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук
А. В. Лапкін

Підписано до друку 30.01.2018 р. Формат 60x90 1/16
Ум. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Тираж 100. Зам. № 109.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77